

Gedrag, beleving en wensen van de Nederlander ten aanzien van het bos

De Stichting ProBos organiseerde eind 1997 een discussiedag waarin de opinie over bos van de professioneel belanghebbenden centraal stond. Als basis voor de discussie is daarbij het resultaat gebruikt van een in opdracht van ProBos door het NIPO gehouden representatieve steekproef onder de Nederlandse bevolking. Deze NIPO-enquête had tot doel gedrag, beleving en wensen van de Nederlander ten aanzien van het bos vast te leggen. De resultaten van de enquête en de discussiedag maken duidelijk dat de Nederlander een eigen relatie heeft met bos en dat bos voor hem zeer belangrijk is. Tevens blijkt dat het bos nog frequenter wordt bezocht dan tot nu toe werd gedacht.

Dit artikel licht de uitkomsten van de NIPO-enquête onder ruim 1000 Nederlanders toe en becommentarieert deze mede aan de hand van de uitkomsten van de bovengenoemde discussiedag.

Waarom wordt het bos bezocht?

De overgrote meerderheid van de bevolking - van jong tot oud - brengt in zijn vrije tijd wel eens een bezoek aan het bos (76%). Een aantal groeperingen bezoekt het bos meer of minder dan gemiddeld:

- In de oostelijke provincies bezoekt 83% van de bewoners het bos;

Tabel 1. Redenen om het bos te bezoeken.

Redenen voor het bosbezoek	Belangrijkste reden	Als reden genoemd
zoeken van stilte	28%	77%
genieten van natuurschoon	24%	91%
rustig wandelen en fietsen	23%	90%
voor de kinderen	7%	37%
sporten	5%	19%
hond uitlaten	5%	17%
informatie over natuur	1%	25%

- Bewoners van de grote steden blijven met het bosbezoek een beetje achter (72%);
- Vooral onder hoger opgeleiden is het niveau van het bosbezoek hoog (83%), dit in vergelijking tot 62% van de mensen met een relatief lage opleiding;

Tabel 1 toont de redenen voor het bosbezoek. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen hoe vaak iets als reden is genoemd (kolom 'als reden genoemd'; hierbij zijn meerdere antwoorden mogelijk) en hoe vaak als 'de belangrijkste reden'.

Stilte, genieten en rust, gekoppeld aan rustig wandelen en fietsen, zijn volgens het NIPO-onderzoek de belangrijkste redenen voor het bosbezoek. Ontspannen en genieten, daarvoor ga je naar het bos. Het bos is ook van belang voor activiteiten zoals het vermaken van kinderen, uitlaten van de hond en sporten. Het verkrijgen van informatie over natuur scoort laag. Deze uitkomsten moeten gevolgen hebben voor de zonering en inrichting van bos. Wat deze gevolgen zijn is op dit moment nog niet duidelijk. Interessant is het daarbij te bedenken wat de rela-

tiviteit van de uitkomsten is, bijvoorbeeld de betekenis van regionale verschillen. Het ruststijl-genieten wordt in het Amsterdamse bos door andere condities gekenmerkt dan op de Veluwe of in Drenthe.

Wie bezoeken het bos en hoe vaak?

Gemiddeld bezoeken de Nederlanders 2.0 keer per maand het bos. Daarbij zijn diegenen die het bos nooit bezoeken niet meegeteld.

Oudere mensen gaan gemiddeld vaker naar het bos dan jongeren. Vooral vanaf de leeftijd dat mensen met VUT of pensioen kunnen gaan neemt de frequentie waarmee men het bos bezoekt sterk toe. Bij een vergrijzend Nederland zal het bosbezoek daarom waarschijnlijk nog toenemen.

Tabel 2. Gemiddeld aantal keren bosbezoek per maand naar leeftijd.

Leeftijdscategorie	Bezoek per maand
18-29 jaar	1.5
30-39 jaar	1.6
40-49 jaar	1.9
50-59 jaar	2.2
59 jaar en ouder	2.6
alle bezoekers	2.0

Tabel 3. Afstand tussen woonplaats en bos.

Afstand woonplaats-bos	Aandeel bosbezoekers
Aan/bij het bos	4%
Binnen 1 km	15%
Binnen 10 km	62%

Tabel 4. Regionale verschillen in afstand tussen woonplaats en bos.

Regio	Gemiddeld afstand woonplaats en bos
West-Nederland	28,2 km
Noord-Nederland	21,3 km
Oost-Nederland	9,8 km
Zuid-Nederland	13,1 km

Het bosbezoek zelf

Veel mensen moeten er nogal wat voor doen om bij het bos te komen. De gemiddelde Nederlander die een bos bezoekt woont namelijk op zo'n 20 kilometer afstand van het bos. Er zijn echter grote (regionale) verschillen.

In West- en Noord-Nederland blijkt de afstand tussen woonplaats en bos relatief groot te zijn.

De Randstad is ronduit slecht bedeed met bos. Juist daar is echter de verstedelijking ruimtelijk en cultureel het verst ontwikkeld en is de behoefte aan rust, stilte en genieten waarschijnlijk het hoogst. Het NIPO-onderzoek bevestigt dan ook weer eens de noodzaak van bosaanleg in het westen van het land. De enquête-resultaten maken duidelijk dat een belangrijk deel van de Nederlandse bevolking werkt, woont en in de file staat in dat deel van Nederland, waar het bos node wordt gemist vanuit de optiek van een kwalitatief hoogwaardig woon-, leef- en werkmilieu.

Alleen of met anderen naar het bos?

Uit de NIPO-enquête blijkt dat de samenstelling van het bezoek

men wordt dat de 18% die het bos alleen bezoeken voor een belangrijk deel de honden-uitlaters en de sporters zullen zijn.

De betekenis van het bos voor de Nederlander

De betekenis van het bos laat zich uitdrukken in het belang dat aan een bepaalde functie wordt toegekend. Een aantal van deze functies is in het NIPO-onderzoek aan het publiek voorgelegd. Het ging daarbij om:

- de natuur: de bomen, planten en dieren die er leven

Tabel 5. Samenstelling van het bezoek aan het bos.

	Percentage bezoekers
Alleen	18%
Met familie of partner	63%
Met kennissen	18%

aan het bos interessante verschillen vertoont. Het bos wordt vaak bezocht met familie of partner.

Verder blijkt uit de enquête-resultaten:

- met toenemende leeftijd bezoekers vaker alleen gaan;
- bezoekers die dichtbij het bos wonen vaker alleen gaan.

Uit deze resultaten blijkt dat bosbezoek belangrijk is in het sociaal gedrag van mensen. Bosbezoek gaat vooral om het gezamenlijk genieten van rust, stilte en natuur. Dit beeld wordt nog versterkt wanneer meegenomen

- het recreëren: het wandelen, zwemmen, fietsen
- het produceren van hout
- de longfunctie: het zuiveren van de lucht

De milieu- en natuurfunctie (anders gezegd bos als bepalende kwaliteit van het woon-/leefmilieu) worden het belangrijkste geacht. Opvallend genoeg wordt recreatie minder belang toegeedeeld. De zin en noodzaak van het Nederlandse bos als producent van hout wordt door meer als de helft van de geënquêteerden niet of maar beperkt onderkend. Dat aan de houtproductie een belangrijke maatschappelijke bete-

Tabel 6. Het relatieve belang van verschillende bosfuncties

functie	zeer belangrijk	tamelijk belangrijk	niet zo belangrijk	helemaal niet belangrijk
milieufunctie (longfunctie zuivere lucht)	87	9	4	0
natuur	85	13	2	0
recreatie	49	38	10	3
houtproductie	18	28	29	25

Tabel 7. Gewenst niveau van ontsluiting en onderhoud naar opleidingsniveau van de recreant.

Inrichtings- en onderhoudsniveau	allen	laag opleidingsniveau	middelbaar opleidingsniveau	hoog opleidingsniveau
weinig paden weinig onderhoud	73	63	77	73
veel paden geen dood hout geen mening	20	31	16	20
	7	6	7	7

kenis wordt toegekend in het kader van o.a. CO2-klimaatbeleid en het behoud van bossen buiten Nederland is waarschijnlijk niet bij die Nederlanders bekend.

Wie wil welk type bos?

Afhankelijk van de redenen voor het bosbezoek, de leeftijd van de bezoeker, het belang toegekend aan de verschillende bosfuncties e.d. zal de recreant een beeld hebben van hoe het bos er voor hem moet uitzien. In het kader van de NIPO-enquête is gekozen voor de relatie tussen opleidingsniveau en de gewenste intensiteit van de ontsluiting (paden) en de staat van onderhoud.

Uit de resultaten blijkt verder dat de oudere bezoeker voorkeur heeft voor een parkachtig bos.

Een belangrijk deel van de bezoekers is tevreden over de ontsluiting en het bosbeeld. Toch hecht 20% aan een bosbeeld dat er "netjes" uitziet en intensief ontsloten is. Dit nu is een resultaat waar nader onderzoek meer duidelijkheid zou moeten geven. Belangrijk is het dan of hier een relatie bestaat tussen de ligging van het bos ten opzichte van stad of dorp, waarbij het de vraag is of de stelling: "hoe dichtter bij de bebouwing, hoe intensiever ontsloten en onderhouden het bos dient te zijn", juist is. Het enquête-resultaat betekent dan dat bos er volgens de Nederlander niet overall hetzelfde uit moet zien.

Toegankelijkheid van het bos

In het recreatiebeleid voor bos wordt veel aandacht besteed aan de toegankelijkheid. In het NIPO-onderzoek is de toegankelijkheid dan ook als onderwerp meegenomen. Aan de geënquêteerden is gevraagd of het acceptabel is dat 30% van het bos niet vrij toegankelijk is.

Alhoewel op dit moment maar ongeveer 20% van het bos niet toegankelijk is, in plaats van de 30% zoals gesteld in de enquêtevraag, blijkt men over het algemeen tevreden te zijn over de toegankelijkheid van het Nederlandse bos. Het onderwerp lijkt daarmee een non-issue te zijn.

De waarde van het recreatiegenot

De NIPO-enquête heeft in publicerend Nederland heel wat losgemaakt. Er is in ruim 30 kranten aandacht aan besteed. Daarbij zijn de diverse columnisten die er een column aan gewijd hebben nog niet meegeteld. Het ging om de vraagstelling of de burger bereid is voor zijn bezoek f 1,00 te

betalen. Doel van de vraag was te testen of de recreant het besef heeft dat hij op bezoek komt en of hij de waardering voor dit bezoek ook in een geldelijke waardering tot uitdrukking zou willen brengen. De pers interpreteerde de vraag alsof er een loket bij het bos gezet zou gaan worden en meende (columnisten) hier kanttekeningen bij te moeten stellen. Waarmee duidelijk is geworden dat dit onderwerp het waard is om verder te worden bediscussieerd. Het gaat dus kennelijk om iets dat tot nu toe maar een beperkte rol heeft gespeeld in het publieke debat, maar kennelijk wel leeft als men er over begint.

Hoe meer het bos deel uitmaakt van de directe leefomgeving, des te lager is de bereidheid tot betalen. Dit lijkt ook wel begrijpelijk, omdat het dan ook veelal zal gaan om recreatie-activiteiten die zijn gebonden aan de eigen woonomgeving, zoals het uitlaten van de hond en een "bosje om". Vastgesteld kan worden dat de Nederlanders veelal wel wil betalen voor hun bezoek en er in ieder geval niet voor terugdeinzen

Tabel 8. Is het acceptabel dat 30% van het bos in Nederland niet vrij toegankelijk is?

Leeftijdscategorie	ja	nee	geen mening
18-29 jaar	80	16	4
30-39 jaar	84	12	4
40-49 jaar	59	30	11
> 50 jaar	72	21	7

Tabel 9. Bereidheid om voor bos f 1,00 toegangskosten te betalen, gerelateerd aan de woonafstand.

woonafstand	wil betalen	wil niet betalen
0-1 km	57%	43%
2-10 km	70%	30%
11-30 km	82%	18%
> 31 km	77%	23%

om de redelijkheid ervan te beamen, waarbij duidelijk is dat het op dit moment niet gebeurt.

Uit deze resultaten zou voorzichtig geconcludeerd kunnen worden dat de Nederlander nog steeds het gevoel heeft dat hij bij een ander op bezoek is die (de eigenaar) ook zijn rechten heeft. De enquête resultaten wekken de indruk dat men tevreden - zo niet zeer tevreden - is over het bos en de kwaliteit die het heeft en dat men het legitiem vindt dat in samenhang daarmee wordt gesproken over geld. Een goed debat (leidend tot een eensluidend standpunt) hierover is echter door de eigenaren/beheerders nog niet gevoerd, in ieder geval de laatste 10-15 jaar niet. Dat wordt dus hoog tijd, immers (uitgaande van de f 1,00 en 70% van de 270.000.000 bezoekers) het gaat om f 190.000.000,00 oftewel ± f 600,00 per ha per jaar. De tijd lijkt rijp voor zo'n debat. Het gaat erom een goede oplossing te vinden die recht doet aan de vrije toegankelijkheid van het bos en een betaling c.q. de vergoeding daarvoor als men de columnisten die erover schreven serieus wenst te nemen.

Tenslotte

De NIPO-enquête verschaft een actueel inzicht verschaft in wat de Nederlander met het bos wil, wat hij ervan vindt en hoe hij er gebruik van maakt. Veel recreanten blijken ook nog te willen betalen voor een bezoek aan het bos. Dit is belangrijk, omdat dit een beleid kan legitimeren dat de boseigenaar de kosten en gederfde baten door openstelling uit de algemene middelen vergoedt. Dit is een eerste stap naar het meedoen van de boseigenaar in de recreatie-economie waarvoor bos en natuur de infrastructuur c.q. basis vormen. De enquête leert ook dat begrippen als rust, stilte, genieten voor de bosbezoeker het belangrijkste zijn. Helaas weten we juist daar weinig vanaf en is het niet duidelijk in welke mate hieraan tegemoet gekomen wordt en of deze kwaliteiten wellicht aan het verdwijnen zijn. Hier ligt een taakstelling voor onderzoek, planners en beheerders.

Ook kan worden geconstateerd dat het westen van Nederland karig is bedeed met bos, terwijl de behoeften daar het grootst zijn. Bosuitbreiding in het westen

zou derhalve topprioriteit dienen te hebben.

In de enquête springt de wat oudere recreant er uit. De oudere recreant gaat het meest naar het bos en dan relatief vaak alleen, wil een meer parkachtig bos en ergert zich er aan dat bos is afgesloten voor het publiek.

Het is opvallend dat de milieu- en natuurfuncties van het bos, die bepalend zijn voor woon- en leefkwaliteit, zo belangrijk worden geacht. Eveneens valt het op dat informatie over de natuur zelf een relatief onbelangrijke reden is om het bos te bezoeken. Uit de enquête blijkt ook dat het "gewone volk" als wens heeft rust, stilte, genieten en een bos dat er niet al te slordig bij ligt en goed ontsloten is.

Voor de Nederlander heeft de houtproductie op dit moment geen of beperkte waarde. Dat lijkt ook logisch. Immers het merendeel van de Nederlands heeft zelf geen baat bij houtproductie. Het lijkt waarschijnlijk dat veel burgers het algemeen belang van de houtoogst niet kennen. Daarmee schat men de betekenis van houtproductie en houtoogst lager in dan wanneer men wel inzicht zou hebben in de gevolgen van het broeikas effect en de rol van bossen bij het beperken van de omvang daarvan. Hier lijkt een taak te liggen voor beleid en politiek om een informatie-achterstand op te heffen.